

RYSZARD PACUŁ

Józef Szyller **- nestor** **opolskich artystów**

Józef Szyller, artysta plastyk i działacz społeczny, urodził się 16 marca 1900 r. w Czeladzi jako syn Józefa i Marii z domu Szancenberg. Ojciec artysty był tokarzem. Do szkoły podstawowej (powszechnej) uczęszczał w rodzinnej miejscowości. Był wtedy uczniem szkoły powszechnej działającej przy Kopalni „Saturn” (obecnie „Czerwona Gwardia”). W 1914 r. podjął naukę w gimnazjum w Będzinie. Będąc uczniem gimnazjum uczył się rysunku u prof. Czesława Skawińskiego. W 1919 r. przerwał naukę i wstąpił do wojska (20 Pułk Piechoty w Krakowie). Po demobilizacji, która nastąpiła w 1921 r., kontynuował naukę w gimnazjum kończąc ją w 1922 r. W tym samym roku podjął studia artystyczne w Wolnej Szkole Malarstwa i Rysunku Ludwigi Mehofferowej w Krakowie. Wkrótce potem przeniósł się do Warszawy, gdzie po zdaniu egzaminów wstępnych został przyjęty do Akademii Sztuk Pięknych. Tutaj — w pracowni prof. Karola Tichego — pobierał naukę do roku 1930. Po uzyskaniu dyplomu Szyller powrócił do Zagłębia i osiedlił się w Sosnowcu. Tu też podjął pracę jako grafik „Kurier Zachodni” i „Polonii”, pełniąc jednocześnie funkcję sekretarza Towarzystwa Artystyczno-Literackiego. Przez pewien okres czasu był także scenografem teatryku „Arlekin”. Lata pobytu Szyllera w Sosnowcu charakteryzują się jego dużą aktywnością artystyczną i społeczną. Wtedy to jest jednym z inicjatorów wydania monografii Zagłębia Dąbrowskiego, ilustrowanej swoimi rysunkami, a jako członek grupy artystów „Blok” (od 1929 r.) uczestniczy w cyklicznych wystawach plastycznych organizowanych w Krakowie i Sosnowcu. W 1936 r. Józef Szyller podjął pracę pedagogiczną w Szkole Przemysłu Artystycznego. W czasie okupacji, mieszkając na wsi, prowadzi tajne komplety ucząc m. in. rysunku i malarstwa. Niektórzy z jego ówczesnych uczniów m. in. Waclaw Błazejewski i Marian Malina, są dzisiaj uznanymi artystami.

W 1941 r. Józef Szyller zawarł związek małżeński z Antoniną Grabis. Związek ten okazał się jednak nietrwały i jego rozwiązanie nastąpiło w 1946 r.

W pierwszych miesiącach po wyzwoleniu, Józef Szyller jest jednym ze współorganizatorów katowickiego Okręgu ZPAP. Wtedy też jest jednym z dekoratorów Teatru im. St. Wyspiańskiego w Katowicach.

W marcu 1945 r. Szyller przyjeżdża do Kędzierzyna i podejmuje pracę referenta kultury i sztuki w organizującym się starostwie kozielskim. Zabezpieczając zabytki i ratując dzieła sztuki odnajduje m. in. krakowski sztandar „Sokoła” oraz część Biblioteki Radziwiłłowskiej, wywiezionej przez hitlerowców i ukrytej w Chróściach, niewielkiej wiosce w powiecie kozielskim. W czasie pełnienia przez Szyllera stanowiska referenta kultury i sztuki w starostwie kozielskim, odradza się lub organizuje od podstaw polskie życie kulturalne w powiecie. W 1947 r. Szyller przestaje pracować w administracji powiatowej i podejmuje pracę nauczyciela w kozielskim gimnazjum i liceum. Na stanowisku tym pracuje do sierpnia 1949 r. W latach 1949 — 1950 kontynuuje działalność pedagogiczną prowadząc zajęcia w Ognisku Kultury Plastycznej w Opolu i Raciborzu. Wtedy też wykonuje liczne rysunki do „Dziennika Zachodniego” a potem do „Trybuny Opolskiej”. Pod koniec 1950 r. na krótki okres czasu Szyller podejmuje pracę w Urzędzie Wojewódzkim w Opolu na stanowisku komisarza plastyki. W 1951 r. rezygnuje jednak z etatowej pracy i całkowicie poświęca się malarstwu i działalności społecznej w opolskim oddziale ZPAP. Wtedy też stabilizuje swoje życie osobiste zawierając w 1952 r. związek małżeński z Heleną Kostecką, kierowniczką szkoły podstawowej w Reńskiej Wsi. Po zawarciu związku małżeńskiego opuszcza Koźle i zamieszkuje w Reńskiej Wsi.

Mieszkając w Reńskiej Wsi prowadzi ożywioną działalność kulturalną wśród miejscowej ludności. Jednocześnie podejmuje pracę w kozielskim PDK prowadząc tam przez kilkanaście lat kółko plastyczne. Przez kilka lat podobne kółko prowadzi w PDK w Prudniku. W okresie tym jest bardzo aktywny wygłaszając na obszarze całego województwa opolskiego wiele odczytów i prelekcji na tematy plastyki.

Józef Szyller uprawia malarstwo sztalugowe, malarstwo ścienne i grafikę. Do najważniejszych jego dzieł należą polichromia w Uniwersytecie Ludowym w Więszycach (1963), polichromia w Powiatowym Domu Kultury w Koźlu (1962); obrazy olejne: panoramiczna kompozycja „Warta zamkowa” znajdująca się w Liceum Ogólnokształcącym w Koźlu (1963), „Kopanie kartofli” (1944), „Przodownik pracy” (1950), „Pustelnik” (1965), „Wózkarze” (1962), „Ulica w Koźlu” (1962), „Inwestycje” (1965), „Eroika Astralna” (1971), „Turyści” (1973), „Kontestatorzy” (1973), „Dwa portrety” (1972), „Powstańcy śląscy” (1961), „Demodulacja przyrody” (1972), „Pingwiny III” (1974) oraz grafiki: „Legenda kozielska” (1963), „Świątek śląski I” (1963) i II (1973) i „Płyta grobowa ostatniego Piasta opolskiego” (1952).

Obrazy Józefa Szyllera eksponowane były na wielu wystawach w kraju i za granicą. Artysta uczestniczył między innymi w następujących wysta-

wach: Ogólnopolska Wystawa Malarstwa, Rzeźby i Grafiki — Katowice 1946, Ogólnopolska Wystawa Plastyki — Katowice i Bielsko 1947, II Ogólnopolska Wystawa Plastyki — Katowice 1948, Wystawa „Opolszczyzna w rysunku i obrazach” — Opole 1949, Śląsk Pracujący w Sztuce — Katowice 1950, Wystawa Twórczości Artystów Plastyków Opolszczyzny — Opole 1955, Wystawa Plastyki Ziemi Nadodrzańskich — Warszawa 1959; Wrocław 1961, Pierwszy Festiwal Polskiego Malarstwa Współczesnego — Szczecin 1962, Wystawa „XX-lecie PRL w Twórczości Plastycznej” — Opole 1964, „X lat ZPAP w Opolu” — Opole 1965, Wystawa Opolskiej Plastyki — Poczdam 1966, Opolszczyzna w 1000-leciu Państwa Polskiego — Opole 1966. Okręgowa Wystawa ZPAP Opole — Poczdam 1973. Indywidualnie wystawiał swe prace w 1947 r. — w Katowicach, Bielsku i Koźlu, w 1958 r. — w Katowicach, Sosnowcu i w Opolu, w 1963 r. — w Koźlu, Opolu, Raciborzu i Kluczborku, w 1971 r. w Oxfordzie (w The Pradewarn Gallery), w 1973 r. — w Koźlu i w Opolu (wystawa z okazji jubileuszu 50-lecia pracy artystycznej). Uczestniczył także we wszystkich wystawach Okręgu ZPAP w Opolu.

Dzieła Józefa Szyllera zakupione zostały między innymi przez Prezydium WRN w Katowicach, Muzeum w Raciborzu, Muzeum Śląska Opolskiego w Opolu, Muzeum Martyrologii Jeńców Wojennych w Łambinowicach, Biuro Wystaw Artystycznych w Opolu, Towarzystwo Ziemi Kozielskiej, Urząd Wojewódzki w Opolu, Urząd Powiatowy w Koźlu i Urząd Miejski w Koźlu. Obrazy i grafiki Józefa Szyllera znajdują się również w posiadaniu licznych zbieraczy krajowych i zagranicznych.

Mimo ukończonych 74 lat Józef Szyller jest nadal czynnie zaangażowany w działalność opolskiego środowiska plastycznego oraz działalność na terenie powiatu kozielskiego, będąc jednym z aktywnych członków Towarzystwa Ziemi Kozielskiej.

* * *

Literatura (wybór)

- Krzysztof Bucki: 1000-lecie Opolszczyzny w plastyce, „Przegląd Artystyczny” nr 4(38) 1967 r., s. 51—53
- Antoni Dzieduszycki: Józef Szyller „Odra” nr 6/1961 r., s. 51—52
- Antoni Dzieduszycki: Wystawa prac J. Szyllera w Opolu, „Odra” nr 42, s. 8
- Alfred Ligocki: Czwierć wieku plastyki na Opolszczyźnie, w: Opolskie środowiska artystyczne — suplement „Opola”, Opole 1973, s. 25—26
- Alfred Ligocki: Plastyka na Opolszczyźnie, Opole 1968, s. 63—64
- Ludzie twórczej pracy na Opolszczyźnie — „Poglądy” nr 6(274) 1974, s. 17—19
- Jerzy Opolski: Nie pukać do samotni artysty, „Trybuna Opolska” z dnia 28—29 stycznia 1967 r., s. 4 i 6.
- Maria Podolska: Laureat z Reńskiej Wsi, „Głosy znad Odry” — dodatek niedzielny „Trybuny Opolskiej” nr 10(236) z 29 marca 1958 r.
- ZAN — Józef Szyller, „Ziemia Kozielska”. Jednodniówka KP PZPR w Koźlu”, Koźle 1970 r. s. 7.